

NOTATKI — NOTES

Ewa Włosik-Bieńczak

NOWE STANOWISKO *FERRISSIA WAUTIERI* (MIROLLI) (GASTROPODA, ANCYLIDAE) W POLSCE

New locality of the occurrence of *Ferrissia wautieri* (Mirolli)
(Gastropoda, Ancyliidae) in Poland

Podczas badań terenowych prowadzonych w 1993 roku w zbiornikach wodnych utworzonych na rzece Cybinie w granicach miasta Poznania znalazłam bardzo ciekawy gatunek — *Ferrissia wautieri*. W opublikowanej w Polsce literaturze malakozoologicznej niewiele jest, jak dotąd, informacji o jego występowaniu na terenie naszego kraju.

Ferrissia wautieri jest niezwykle interesującym ślimakiem z uwagi na możliwość tworzenia trzech różniących się od siebie form rozwojowych. Stadium wyjściowym jest postać ancyloidalna, której muszla kształtem przypomina skorupkę *Acroloxus lacustris*, jednakże jej szczyt skierowany jest w prawo od linii środkowej, a nie w lewo, jak u wspomnianego gatunku. Formę tę reprezentują ślimaki młode, a spośród dorosłych te, których cykl życiowy przebiega bez zakłóceń w środowisku. W przypadku zaistnienia niekorzystnych warunków, związanych głównie z wysychaniem zbiorników (deficyt tlenowy, duża zawartość substancji organicznych, wysoka temperatura wody) mięczaki wytwarzają przegrody zamykające otwór muszli pozostawiając jedynie miejsce na głowę, czyli przechodzą w formę septalną. Natomiast forma postseptalna powstaje wówczas, gdy znów pojawiają się warunki umożliwiające opisywanym ślimakom normalne bytowanie (Richardot 1977a, 1977b, 1978).

Środowiskiem występowania *Ferrissia wautieri* są wody wolno płynące oraz wody stojące — trwałe i okresowe. Gatunek ten stwierdzono również w zbiornikach, do których odprowadzane są wody podgrzane. Bytuje on też często w akwariach i basenach hodowlanych (Van der Velde i Haddingh 1981, Piechocki 1986).

Stanowiska *Ferrissia wautieri* podawane są z Francji, Włoch, Szwajcarii, Holandii, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Austrii, Czech i Słowacji, Węgier, Bułgarii, Rumunii, byłej Jugosławii i Grecji (Hubendick 1972, Wautier 1974, Willmann i Pieper 1978, Van der Velde i Haddingh 1986). O możliwości znalezienia tego ślimaka na terenie Polski pisał Piechocki (1979), ale do roku 1986 nie było w krajowej literaturze żadnych danych na ten temat.

W 1983 roku Piechocki (1986) stwierdził występowanie *Ferrissia wautieri* w podgrzanym zrzucie wód pochłodniczych Jeziorze Licheńskim

niedaleko Konina. Znalezione dwa żywe osobniki reprezentowały formę ancyloidalną. Piechocki (1986) podał, że nie jest to pierwszy przypadek znalezienia tego gatunku na terenie Polski, gdyż pustą muszlę *Ferrissia wautieri* reprezentującą formę postseptalną stwierdził w próbce mięczaków zebranej w 1962 roku przez Prof. A. Wiktora w rzece Białej Łądeckiej pod Stojkowem koło Łądka Zdroju, przekazanej mu z Muzeum Zoologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Ponadto gatunek ten Piechocki (1986) obserwował w akwarium Zakładu Zoologii Ogólnej Uniwersytetu Łódzkiego.

W 1992 roku następne stanowiska *Ferrissia wautieri* stwierdził Bernard (w druku). Znalazł on wzmiankowany gatunek w trzech jeziorach na terenie Puszczy Noteckiej.

21 lipca 1993 roku w trakcie zbierania materiałów w wybranych zbiornikach wodnych Maltańskiego Klina Zieleni w Poznaniu stwierdziłam nowe stanowisko *Ferrissia wautieri* (Włosik-Bieńczyk 1994). Dwie muszle opisywanego gatunku znalazłam w próbce pobranej dragą ze Stawu Browarnego przed jazem na ujściu. Zbiornik ten stanowi jeden z czterech stawów kaskady utworzonej w celu zintensyfikowania procesów samooczyszczania się wód rzeki Cybiny przed jej wpływem do Jez. Maltańskiego (Gołdyn i Błażejewski 1987, Gołdyn 1992). Jego powierzchnia wynosi 7,1 ha, głębokość maksymalna — 2,6 m, a głębokość średnia — 1,2 m. Dno jest piaszczysto-muliste. Dominującymi roślinami są dwa gatunki rogatek (*Ceratophyllum demersum* i *Ceratophyllum submersum*) zajmujące prawie całe dno i toń stawu dorastając do powierzchni wody oraz rzęsa (*Lemna minor*). Bujny rozwój roślinności podwodnej w Stawie Browarnym spowodowany bardzo wysoką żyznością wody utrudnia jej mieszanie przez wiatr i natlenianie strefy naddennej zbiornika (Gołdyn 1992). W miejscu pobrania próby brzeg Stawu Browarnego wyłożony jest betonowymi płytami. Roślin przybrzeżnych brak. Dno pokryte jest ponadto warstwą opadłych liści z rosnących nieopodal drzew.

Zebrane okazy *Ferrissia wautieri* reprezentują formę postseptalną. Długość ich skorupki wynosi 3,7 i 3,1 mm, szerokość — odpowiednio 1,5 i 1,8 mm. Stan jednej ze znalezionych muszli wskazuje, iż muszla ona do niedawna zawierała ciało ślimaka. Istnieje więc duże prawdopodobieństwo złowienia w Stawie Browarnym, a być może i w innych zbiornikach na Cybinie, żywych okazów *Ferrissia wautieri* w trakcie dalszych badań.

W pobranej próbce mięczaków obok *Ferrissia wautieri* stwierdziłam następujące gatunki: *Bithynia tentaculata* — 4 osobniki, *Physa fontinalis* — 21, *Lymnaea stagnalis* — 5, *Radix peregra* — 172, *Radix auricularia* — 1, *Planorbis planorbis* — 5, *Anisus contortus* — 32, *Gyraulus albus* — 98, *Armiger crista* — 47, *Segmentina nitida* — 3, *Planorbarius corneus* — 2, *Acrolorus lacustris* — 1.

L I T E R A T U R A

- BERNARD R. (w druku). New localities of the freshwater limpet *Ferrissia wautieri* (Mirolli) (*Gastropoda, Basommatophora: Ancyliidae*) in Poland. Mitt. dtsh. malakozool., Frankfurt a M.
- GOLDYN R. BŁAŻEJEWSKI M. 1987. Koncepcja intensyfikacji procesów samooczyszczania wód rzeki Cybiny w celu ochrony czystości Zbiornika Maltańskiego. Człowiek i środowisko, 11, 1—2: 197—210.
- GOLDYN R. 1992. Kaskada wstępnych zbiorników retencyjnych na dopływie do Zbiornika Maltańskiego w Poznaniu. W: Problemy zanieczyszczenia i ochrony wód powierzchniowych — dziś i jutro. Materiały konferencyjne: 55—68.
- HUBENDICK B. 1972. The european fresh-water limpets (*Ancyliidae* i *Acroloxidae*). Inf. Soc. Belg. Malacol., ser. 1, Bruxelles, 8—9: 109—128.
- PIECHOCKI A. 1979. Mięczaki (*Mollusca*). Ślimaki (*Gastropoda*). W: Fauna słodkowodna Polski, PWN, Poznań, 7: 1—187.
- PIECHOCKI A. 1986. *Ferrissia wautieri* (Mirolli). *Gastropoda, Ancyliidae* nowy gatunek ślimaka dla fauny Polski. Prz. Zool., 30, 3: 299—303.
- RICHARDOT M. 1977a. Ecological factors inducing estivation in the freshwater limpet *Ferrissia wautieri* (*Basommatophora: Ancyliidae*). I. Oxygen content, organic matter content and ph of the water. Malacol. Rev., 10: 7—13.
- RICHARDOT M. 1977b. Ecological factors inducing estivation in the freshwater limpet *Ferrissia wautieri* (*Basommatophora, Ancyliidae*). II. Photoperiod, light intensity and water temperature. Malacol. Rev., 10: 15—30.
- RICHARDOT M. 1978. Ecological factors inducing estivation in the freshwater limpet *Ferrissia wautieri* (*Basommatophora, Ancyliidae*). III. Density levels and food supply. General conclusions. Malacol. Rev., 11: 47—58.
- VAN DER VELDE G. HADDERINGH R.H. 1981. De verspreiding von *Ferrissia wautieri* (Mirolli) (*Gastropoda, Ancyliidae*) in Nederland. Basteria, 45: 67—70.
- WAUTIER J. 1974. Premiérts données sur la répartition en Europe de *Ferrissia wautieri* (*Gastropoda, Ancyliidae*). Bull. Soc. Zool. France, 99: 715—723.
- WŁOSIK-BIENCZAK E. 1994. Mięczaki (*Mollusca*) wybranych zbiorników wodnych Maltańskiego Klina Zieleni w Poznaniu (I etap badań). Przegląd Przyrodniczy, 5, 2: 21—32.
- WILLMANN R., PIEPER H. 1978. *GASTROPODA*. W: ILLIES J., Limno-fauna europea, Gustaw Fisher Verlag, Stuttgart — New York Swets Zeitlinger B.V., Amsterdam: 118—137.

Summary

During field studies carried out in July 1993 in selected water reservoirs of the Malta Green Wedge in Poznań a new locality of *Ferrissia wautieri* of *Ancylidae* family was found. This species is known to occur in very few localities in Poznań.

Two specimens of this snail were collected in the Browarny Pond, one of the four preliminary reservoirs formed in the course of the Cybina river before of its mouth to the Maltańskie Lake in order to increase the self-purification processes of its water. Since then only two empty shells of *Ferrissia swautieri* have been found. They represented the postseptifer form. Their dimensions are: length — 3,7 mm and 3,1 mm, width — 1,5 mm and 1,8 mm.

Adres autorki:

ZAKŁAD ZOOLOGII OGÓLNEJ
Uniwersytet im. A. Mickiewicza
ul. Fredry 10
61-701 Poznań

Piotr Potworowski

GNIAZDO SIERPÓWKI (STREPTOPELIA DECAOCTO) ZBUDOWANE Z METALU

Collared turtle dove nest Composed of metal

20 maja 1986 w Wolsztynie znaleziono gniazdo sierpówki w całości wykonane z plomb metalowych. Gniazdo położone było na lipie, posiadało średnicę zewnętrzną 14 cm i zawierało dwa jaja o wymiarach 32,0x24,4 i 32,4x24,8. 6 czerwca z nieznanymi przyczynami uległ zniszczeniu.

W literaturze znaleziono informacje o gniazdach wielu gatunków ptaków (*Ardea cinerea*, *Falco tinnunculus*, *Columba livia*, *Streptopelia decaocto*, *Corvus corax*, *C. ruficollis*, *C. capensis*, *C. frugilegus*) wykorzystujących elementy metalowe do budowy gniazd (Anon. 1991, Jerzak & Kavanagh 1991), jednak zwykle były one dodatkiem, a nie jak w opisanym przypadku podstawą i jedynym składnikiem konstrukcji gniazda.

LITERATURA

- ANONYMUS, 1991. (Komentarz redakcyjny do notatki Jerzaka i Kavanagha. *Brit. Birds* 84: 443.
- JERZAK L., KAVANAGH B., 1991. Magpie nests composed of metal. *Brit. Birds* 84: 441—443.